

נר לשולחן שבת

בהר - בחוקתי

גליון 697 תש"פ

לע"נ הרבנית לאה מליק
ומשפחתה הי"ד
נלקחו בטרנספר מסאטמר
לאושוויץ - כ"ה אייר תש"ד

שדה של שני קילוז?

מעשה נפלא שארע בשנת תשס"ז עם חבר המושב "בית חלקיה" בדרום הארץ. בתחילת השנה זרע בשדותיו חטים. בחודש חשון ירדו גשמים בשפע שהביאו לנביטה יפה, אך אז הגיע חודש כסלו, השמים נעצרו, ואיתם החיטים, הנביטה נבלה. כל חקלאי האיזור נפגעו, כפר הרי"ף וטל שחר. אותו חקלאי חרדי היה מבוסס בקרן לנזקי טבע כמו רבים מן החקלאים בארץ, והיא משלמת את הנזק הזה. במקרה כזה צריך לשזרע - שזרוע הינו זריעה על זריעה קיימת. לזריעה ראשונית של דונם חטים משתמשים בשנים עשרה ק"ג גרעיני חטים. אך לשזרוע משתמשים בכמות פחותה, כי המציאות מורה שחלק מהזריעה הראשונה נקלטה, על כן בכל שדה ושדה משרזעים לפי מצבו הספציפי. השמאי של חברת הביטוח שהגיע לאיזור, עבר שדה שדה, ונתן אבחנה והוראה לכל חקלאי בכמה ק"ג חטים עליו לשזרע, יש שדות שדי בהן בחמש ק"ג לדונם ויש שש ק"ג וכן הלאה. כשהגיע לשדותיו של אותו חקלאי חרדי וראה את מצבם הלא טוב, הורה כי עליו לשזרע עשר ק"ג לדונם. אבחנתו המקצועית היתה כי רק שני ק"ג מהזריעה הראשונית נקלטו.

"רוב שנת שביעית אנחנו אוכלים דגן תירוש ויצהר ממה שגדל בשנה השישית, כדכתיב: 'וציויתי את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלש השנים' ... וכן רוב פירות האילן, ומהם היה יכול האדם להתפרנס כל שנת השביעית..."

(ש"ת המב"ט ח"ג מ"ה)

"גם בכל הקשור ל"אוצר בית דין" ראינו נפלאות מהשגחת הבורא. לפי הענין נצרך בית הדין לתת התחייבות עבור שכירות פועלים ושאר עניינים נחוצים שעלו לסך עצום של ממון, ומן הנמנע בדרך הטבע שתהיה ההכנסה שווה להוצאה. ובאופן מופלא מאת ה' היתה זאת, שההכנסה היתה שווה לא פחות ולא יותר, עין בעין ראינו ברכת ה' באופן פלאי!"

("חוט שני" א' י"א)

היה זה בשנת תשס"ז, לשאלתי, אמר לי הגאון רבי נסים קרליץ בשמחה, כשחיוך רחב נסוך על פניו, שדבריו אלו נאמרו אודות הפעם הראשונה שעשו "אוצר בית דין". ומאז מדי שמיטה בשמיטה הם רואים ברכת ה'.

מלכתחילה עשו חשבון שלא להכנס לחובות גדולים מאד שלא יהיה באפשרותם לשלם, אך שתהיה כזאת ברכה, ושיצא החשבון מדויק הרי זה הפלא ופלא.

(נר לשולחן שבת)

אבא, אתה באמת חושב שישפיק לנו לשלוש שנים?
אני מאוד מקווה שכן
אני חושב שאם נצטמצם יספיק לנו בדיעבד
בני זכנדי היקרים, דעו שעברתי כמה זכמה שנות שמיטה ואני סמוך ובטוח שכאשר בזמנים בו יתברך יש ברכה ושפע ובכלל יש לנו שמירה מכל צרה ומגיפה
מגיפה? מה פתאום מגיפה? אני כבר לא לטאה צעירה ומועיל לא נתקלתי במגיפה

חקלאי האיזור עשו איש איש כהוראתו, ואכן ניתן היה לראות בשדותיהם שני גבהים של תבואה, החיטה שנזרעה בחשון גבוהה, והחיטה שנזרעה מאוחר לא הגיעה עדיין לשיא תפארתה. אותו חקלאי חרדי התמהמה ללא סיבה מיוחדת ולא שזרע. ואז אחרי חודש של בצורת ירדו גשמים עזים. חלף כחודש, ופלא ארע בשדותיו, הנביטה שנבלה חידשה ימיה והחלה לגדול יפה. כל החיטים צמחו כאילו לא עבר עליהם דבר. סמוך לשדותיו ישנן שדות השייכים למיכאל, חקלאי מקצועי מאד, שתפקידו רכז גידולי שדה' בכפר הרי"ף וטל שחר. באחד הימים נפגשו בשדה, מיכאל השתאה למראה החיטים: "אני אחראי על שדות רבים, לכולם המלצתי לשזרע, אני עצמי שזרעתי את השדות שלי, לא ראיתי בכל האיזור שדות כל כך יפים כמו שלך!"

ואכן כל מי שעבר בשדותיו של אותו חקלאי באותם ימים ראה את הפלא בעיניו, ראה את "וציויתי את ברכתי לכם", שדה חיטה ענק למלוא העין, מלא בשיבולים גבוהות ויפות הנעות ברוח.

(נר לשולחן שבת" מפני ידידי הר"ר א"כ, בנו של אותו חקלאי יקר)

"והיא המצוה אשר בגללה בא נס מפורסם בעם ישראל ובארץ חמדה. אשר תמיד בשנת שש לשמיטה היתה הברכה מצויה בגידולי הארץ להספקה לשלש שנים. וכאשר נסמכה ליובל היתה הברכה מצויה לארבע שנים. והתמיד הענין במכוון בשנת שש לשמיטה, לא הקדים ולא איחר, שיכירו כולם וידעו כי לא במקרה ולא מפאת כוכבי השמים אשר שם משטרם בארץ, כי המקרה לא יתמיד. וכוכבי השמים מהלכם משתנה מדי שנה ולא יסבו בלכתם להסכים תמיד אל השנה השישית. וידעו כל העם כי ה' בקרב ישראל לברך את עמו ... מה עצומה מצוה זו וטעם יש בה שעל ידה ידע כל איש מישראל שימינו כצל עובר על הארץ ... ולה' הארץ ומלואה. וידע כי לא שלימות אנושי לעסוק בקיבוץ הקנינים ולאסוף חמרים חמרים, יצבור ולא ידע מי אוספם, כי יראה כי שבתה הארץ שבת לה', ויד הכל שווה בארץ אשר עיני ה' בה תמיד ... והוא הרומז לעולם שכולו טוב אשר שם ינוחו כל יגיעי כח מעבודתם להוציא לחם מן הארץ. עשיר ורש נפגשו, קטן וגדול ועבד חופשי מאדוניו. היא שנת השביעית בה ישליך אדם אלילי כספו ולא יאמר אדם אלוהינו למעשה ידינו ... ומצוה זו גרמה לישראל שלא נשתקעו יותר מדי במשא ומתן ולהרבות בסחורה ולבלות בו יום ולילה כגויים!"

(תומים ס"ז א')

יה"ר שנוכה לסיום 'שבוע שבן דוד בא', שהקב"ה ימשוך את הנס והחסד שאנו רואים כאן בימים אלו בארץ ישראל ויגיע עת "מוצאי שביעית"!

"ואם בחקתי תמאסו - והפקדתי עליכם כהלה - ורדו בכם שנאיכם - ואתכם אזרה בגוים - ואבדתם בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם".

"ואתם אחינו ידוע לכם שהקב"ה הפילנו בעוונותינו בתוך אומה זו שהיא אומות ערביים... רעתם חזה עלינו, והם מתחכמים הרע ולמאוס בנו... ולא תעמוד על ישראל אומה יותר אויבת ממנה... עודנו סובלים שעבודם וכזיבהם ושקריהם למעלה מיכולתנו, שאין ביכולת האדם כח לסבול!" ("אגרת תימן" לרבינו הרמב"ם ועיין שבת יא. ורש"י)

אם אבוא לספר בזיונות יהודי המערב-מרוקו יקצרו היריעות מהכיל

כאשר המלך היה נלחם עם שבט מוסלמים שמרדו בו, מי שנתפס על ידי צבאו היו חותכים את ראשו בחרב, וכל הראשים החתוכים היו מביאים לעיר, לרחוב ידוע, ותולים אותם שנים ושלושה ימים כדי להטיל אימה על העם, למען ישמעו ויראו. תליית הראשים תהיה על ידי יהודים לחרפת התלויים, לבזות את המורדים בפני הרואים שניתלו על ידי אנשים בזויים, היהודים.

עוד יש להם מנהג, שכל בהמה טמאה שמתה נגררת למקום הקבורה על ידי סבלים יהודים, מפני שאין כבוד לגויים שתקבר הבהמה על ידם..."

(רבי יוסף בן נאים - הקדמה לספר "מלכי רבנו")

פעם ביקשו יהודי פס רשות מהשליט עבד-א-רחמן להקים בית מרחץ במלאח. בהשפעת מנהיגי דת האיסלם סירב בטענה שהיהודים חייבים להשאיר בכללם כדי שירגישו בנחיתותם.

(תולדות יהודי מרוקו - מולאי עבד-א-רחמן מלך בין השנים תקפ"ב-תרי"ט 1822-1859)

מצבם של יהודי מרוקו היה קשור הדוק לאישיותו של המלך וליחסו לנתיניו בכלל וליהודים בפרט. המלך שלט שלטון ללא מצרים ועשה ככל העולה על רוחו. מלכי מרוקו נהגו באכזריות כלפי נתיניהם המוסלמים וכיצד נבוא ונדרוש יחס טוב ליהודים... המלך נחשב למגן היהודים ולכן נבנו שכונות היהודים בקרבת הארמון. אך הגנה זו דומה היתה להגנה שנותן אדם לעגל, שומר שלא ישחטוהו אחרים, מכיון שהוא רוצה לשוחטו בעצמו... (ס)

את המלך יזיד כינו היהודים "המזיד" על שום הזדון שעשה להם. לאביו, המלך מוחמד היה יועץ יהודי בשם מרדכי שריקי. יועץ זה ראה שאחד מבני המלך, יזיד, הוא אדם רע ואכזר ואם יעלה לשלטון יגרום רעה למדינה. יועץ איפוא למלך להרחיקו ולהוריש את כסאו לבן אחר. המלך עשה כעצת יועצו, יזיד הורחק, אך ידע מי גרם לכך, מאז שנא את היהודים שנאה עזה.

כאשר מת המלך מוחמד, פרצה מלחמה בין בניו. גם יזיד ניסה לתפוס את השלטון. כדי לצבור כסף לצבאו ולרכוש את אהדת חייליו, ציווה עליהם לבזז את שכונות היהודים בכל מקום שכבש.

על הפרעות בעיר טיטואן מסופר: "בבתים באו, דרך החלונות לשלול שלל, לבזוז, חפרו את הבארות לחפש מטמונים. חיפשו כל הבית, והיה כל מחמד עיניהם שמו בידם ולקחו, וכל המלאכה החרימו ואת הזול שברו-מילאו אשפה ועפר. בזזו המקדשות וישפכו כלי הקודש בראש יצועות. פרקו נזמי הזהב והצמידים מהנשים ועינם... צווחות היהודים מלאה כל הארץ, לא היה מקום לנוס ואין מרחם. את העוללים ריטשו... נשאו קולם בבכי תמרורים ובדמעות שליש ויתוודו אל ה', כי אמרו כולנו מתים".

במקנס נערכו פרעות במשך שבועיים. בתי כנסת הפכו למסגדים. יהודים רבים גורשו מבתיהם, עברו לדור בסוכות על פני השדה. בתי הקברות נהרסו. היועץ מרדכי שריקי נתפס והוצא להורג בשריפה. אחדים מחכמי מקנס נתלו ברגליהם בשער העיר. גויי העיר היו עוברים לידם, מתעללים ומתלוצצים מהם, עד שמתו ביסורים. גם אחר מותם לא ניתנו לקבורה, אלא לאחר חודשים.

למרות כל אלה כמעט ולא נמצא יהודי שהמיר את דתו. "ויפלא בעיני כל שומע, כי אין מהם אשר נתפס על צערו לעזוב דתו ממצוקותיו. אצבע אלוקים ראו במכותם אשר חטאתם הסבה, והמלך נראה בעיניהם כשבט אפו".

("משא בערב")

"מי שמע כזאת, מי ראה הרעה הזו הבאה. ניתן למחבל רשות במאמרה של רשות-הממשלה.

כחוטבי עצים, בקרדומות ניתצו בתים, פרצו חומות. ימים גם לילות שללו, ישראל בכל פה אכלו. ספרי תורה שטוחים ברחוב כמחצלת פרוסה. אוי לעינים כך ראו - ספרי קודש חוצות מלאו. היכו אותנו עד חרמה מכה רבה ועצומה. ראש העדה, גבירים חבשו בבית האסורים, חמת מלך אשר בער, תלה אנשים בשער. זכור אל תפר בריתך, הצל עמך!" (קנית דוד בן אהרן - המשורר דוד בן חסין)

למזלם של היהודים נמשך שלטונו של יזיד "המזיד" רק כשנתיים. הוא נהרג בקרב ובמקומו עלה אחיו סלימן. (תקמ"ט-תקנ"ב 1789-1792)

הרב יצחק בן נאים היה מחכמי דבדו. פעם הלך לעיירה פחימת. כיון שלא ידע את הדרך חזרה לביתו, התלווה לגוי אחד שאמר שהוא הולך לדבדו. "ובתוך הדרך הכיר שהגוי הולך בדרך ערבה ושוחה. אמר לגוי, זו הדרך שאנו הולכים בה אינה דרך כבושה שרגילים ללכת לדבדו?! הגוי לא התייחס לדבריו ושתק. לאחר זמן גיחך באומרו כי זו דרך קצרה..."

הבין רבי יצחק שהגוי זומם לעשות לו רעה. מה עשה. דרך מקרה היו בכיסו דפי נייר. היה כותב בהם את שמו ושזה הגוי עומד להורגו. והיה משליך הפתקאות בדרך. לבסוף הוליכו למקום חרב ושומם, הרגו וקבר את גווייתו.

אחרי ימים, כיון שלא בא לעיר דבדו, חיפשוהו ולא נודע מאומה. שאלו את הגוי שהלך עימו ואמר 'לא ידעתי אנה הלך...'

לימים נשאה הרוח את חתיכות הנייר והביאום אל הדרך, ומאת ה' היתה, ראו אותם העוברים ושבים, הרימום וקראו את הכתוב. עקבו אחר חתיכות הנייר המושלכים בארץ והחתיכות הראו להם את הדרך אשר ילכו בה. עד שמצאו גויית החכם טמונה באדמה. הביאוהו לדבדו וקברוהו. לרוצח לא נעשה דבר... ("מלכי רבנו")

אין בתולדות מרוקו עוד מלך שהשאיר רושם כה חזק כמו מולאי איסמעיל. מלך זה התפרסם במעשיו בארצו ומחוצה לו. הוא היה מפקד צבא מוכשר, מהיר החלטה ואכזר מאין כמוהו, 'צמא דם!'

היה זה לפני כשלוש מאות וחמישים שנה. למלך איסמעיל אבד נרתיק חרב שהיה מעוטר באבנים טובות ומרגליות. עלה בו חשד שמישהו מן היהודים גנב אותו - בו ברגע "בשעה שניה של לילה, אחרי שהיינו ישנים על משכבותינו גזר המלך להוציאנו מחוץ לעיר, אנשים נשים וטף... מהם תינוקות שהיה זה יום או יומיים שנימולו. והיו ישראל שטוחים על פני השדה, קוראים ומתפללים אל ה' יתברך... כי היו חושבים שכונתו של המלך היתה לשום גזירה חס וחלילה, וכל הלילה קראנו סליחות ותחנונים עד הבוקר אור".

המלך שלח את חייליו לערוך חיפוש בבתי היהודים. למזלם, לא נמצא דבר. ויותר מזה, הגויים לא נגעו לרעה בממונם ובנכסיהם!

זכר הנס הזה נשמר בדרך מעניינת. אחד מרבני מקנס באותה עת, הגאון רבי חביב טולדנו, בזמן שהחיילים באו להוציאו מביתו, לקח איתו את הספר שלמד בו באותו ערב, ספר שאלות ותשובות, לאחר מכן כתב בו את המעשה, כשהוא פותח במילים: "חסדי ה' אזכיר על גמוליו וחסדיו ורחמי המרובים על עמו יראי שמו להיות לי לזכרון ולזרעי שנת תורת אמ"ת... וכיון שזה הספר היה אצלי באותו הלילה כתבתי בו זה הנס".

הספר עבר בירושה לבניו ובני בניו והתגלגל אחרי מאות שנה לספריה הלאומית בירושלים. כאשר הספרן פתח את הספר כדי לקטלג אותו ולהחתימו, גילה את הכתוב בו, העתיקו ופירסמו! כך נודע סיפור המעשה ברבים. (תולדות היהודים במרוקו" מאת א"ט)

"ונדדתי מעיר לעיר ונתקיים בי הנמלט מן הפחד יפול אל הפחת!" עם סיום ספר ויקרא, נסיים בדברי "אור החיים" בתחילת הספר: "ואש המזבח תוקד בו" - יודיע הכתוב כי באור בוקר תעשן אף ה' ואש מפיו תאכל על אשר עינונו בני עוולה ויסורנו ביסורי נקמה ובפרט בני המערב הפנימי, אין לך כוס מר שלא הטעימו תמיד. (ר"ב)